

TÜRK EBRÛ SAN'ATI VE BUGÜNKÜ DURUMU

Yrd. Doç.Dr.Ahmet Saim ARITAN *

Ebrû, kitre veya benzeri maddelerle yoğunluğu artırılmış su üzerine, özel fırçalar yardımıyla boyaların serpilip,orada meydana gelen desenlerin kağıda alınmasıyla elde edilen bir san'at eseridir.

Ebrû'nun etimolojisi hakkında çeşitli görüşler¹ varsa da, bunlardan ikisi daha inandırıcıdır :

1- **Ebrî** : Farsça ; “ bulut gibi ve bulutumsu ” gibi mânâlar² taşıyan **ebr** kelimesinden türemiş olup, bu ta'rif ; ebrûnun karakterine de uygundur. Çünkü, gerçekten de ebrû, bulut kümeleri gibi bir görünüm vermektedir. Bu kelime son yüzyılda, Türkiye'de “ **ebrû** ” şeklinde telâffuz edilmeye başlanmış ve hâlen de böyle kullanılmaktadır.

2- **Ebre** : Çağatayca bir kelime olup, ebrî'ye yakın bir ta'rif getirmektedir.³

Ebrû'nun nereden çıktığı konusunda, bazı san'at dallarındakinin aksine, önemli bir görüş ayrılığı yoktur. VIII. yy.da Çin'de **liu sha shien** ve XII. yüzyılda Japonya'da **suminagashi** adıyla benzer tekniklerle, XVI. yy. ortalarında da Hindistan'da yapılmaya başlandığı belirtilmektedir.⁴

Ancak, dünya çapında bir ebrûcu olan ve gerek ebrû, gerekse ebrû tarihi araştırmalarıyla ünlü olan Amerikalı Christopher Weimann şöyle

* S.Ü. İlahiyat Fakültesi Türk İslâm San'atları Tarihi Öğretim Üyesi.

¹ Ebrî, Ebrû, Âb - rû, Ebre gibi

² Ferid Devellioğlu, Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara,1970, s.236.

³ Şemseddin Sâmî, Kâmûs-ı Türkî, İstanbul, 1978, s.69.

⁴ M.Uğur Derman, “Ebrû” TDV İslâm Ansiklopedisi C.10, İstanbul, 1994, s.80.

İnsanoğlunun konuştuğu tüm diller, sınırsız sisteme sahip olduğundan, bunların herhangi birinin cümle sayılarında sınırı yoktur. Dilin bu sınırsız tabiatı, şu şekilde örneklerle gösterilebilir; Piaget'e göre, somut işlemler dönemindeki anaokuluna giden çocuklar arasında, sınıf içinde yaptıkları bir etkinlikte, Türkçenin sınırlı kelimeleriyle, sınırsız sayıda cümle yapabildiklerini aşağıdaki örneklerden görmek mümkündür.

..... bir adam bir gün lokantaya gitmiş, 1 tabak muz istemiş (1) birinci muzun kabuğunu soymuş, muzunu yemiş ve kabuğunu yere atmış, (2) ikinci muzun kabuğunu soymuş, muzunu yemiş ve kabuğunu yere atmış, (3) üçüncü muzun kabuğunu soymuş, muzunu yemiş ve kabuğunu yere atmış (20) yirminci muzun kabuğunu soymuş, muzunu yemiş ve kabuğunu yere atmışvs.

1 tabak daha muz istemiş (1) birinci muzun kabuğunu soymuş, muzunu yemiş ve kabuğunu yere atmış, (2) ikinci muzun kabuğunu soymuş, muzunu yemiş ve kabuğunu yere atmış, (3) üçüncü muzun kabuğunu soymuş, muzunu yemiş ve kabuğunu yere atmış (20) yirminci muzun kabuğunu soymuş, muzunu yemiş ve kabuğunu yere atmışvs.

1 tabak daha muz istemiş.....vs.

Yukarıdaki örnekte, teorik olarak, bir insanın yiyebileceği muzda nasıllık sınır yoksa, oluşturulabilecek cümle sayısında da sınır olmayacaktır.

2.2. Üretkenlik (Generativeness)

Potansiyel olarak cümle sayılarının sınırsız olduğu bilinen bir gerçektir. Hiçbir insanın bu sınırsız cümleyi üremeyeceği de açıktır. Daha önce hiç işitmemelerine rağmen, bu yeni cümleleri işiten hemen her çocuğun, bu cümleleri anlamak için bazı yöntemleri vardır. Dilin üretkenliği kuralı aracılığıyla, kendisi ve işiten arasında direk bir ilişki ve iletişim olduğundan, konuşmacı yeni cümlelerin kabul edilebilirliğini değerlendirebilir.

Dilin bu özelliğini, daha önce hiç söylenmemiş ve yazılmamış olduğuna inanılan "Çocuktan al haberi" (29.08.199) adlı, çocuk programından alınmış olan, örnek cümlelerle açıklamak yerinde olur.

i. Sunucu: *Kahkaha atan kişi gidip onu geri alır mı?*

M.Arif (5.5): *Alır.*

Sunucu: *Nasıl ?*

M.Arif: *Susunca.*

ii. Sunucu: *Fildişi değerli bir diş midir?*

Mertcan (5.5): *Hayır.*

Sunucu: *Neden ?*

Mertcan: *Çünkü o bir fil, onun dişi altından yapılmamıştır.*

Çocukların, bu cümlelerinin hemen hepsini, Türkçenin doğru kurallarını kullanarak kurduğu ve bu cümleleri ilk kez dinleyenlerinde bunları rahatça anlayabildikleri örneklerden açıkça görülmektedir. Bu noktadan hareketle, dönüşümsel-üretken dilbilgisi, konuşmacının niyetini tasvir etmek için teşebbüse geçer. Konuşmacının niyetinin en şaşırtıcı noktası, dilin sınırsız sayıdaki cümlelerini, *üretebilme* ve *anlayabilme* yeteneğidir.

2.3. Ulamlılık (Recursiveness)

İnsana ait olan dillerin hemen hepsinin, sonsuz bir potansiyel ifade toplamı olan *ulamlilik* özelliğine sahip olduğu akılda tutulmalıdır. Dönüşümsel-üretken dilbilgisi'nin (DÜD), önemli özelliği olan ulamlılığın açıklanmasına ışık tutacağını aşağıdaki örnekler aracılığıyla görmek mümkündür.

Özne konumundaki isim grubunda, aşağıdaki gibi sayısız biçimde sıfat/zarf cümlecikleri oluşturabiliriz:

Otobüs durağının yanında, dükkanların karşısında, caminin arkasında, müzenin

yakınında önündeki okul,

Yukarıdaki örnekte, özne konumunda olan isim grubu, iç içe girmiş, sıfat cümleciklerinden meydana gelmiştir. DÜD'in ulamlılık özelliğini, cümlenin öğelerinden, nesne, tümleç veya yüklem grubunu da etkilediğini başka bir örnekle açıklamak mümkündür.

tarihe rastlanmamaktadır. Üstelik, Mîr Ali Kâtib H.935/M.1519 yılında öldüğü için, bu ebrû da en geç 1519'a tarihlenebilecektir ¹⁵.

Bundan sonraki en eski yazılı belge ise, Ârifi'nin 1539-1540 tarihli "Gûy- i Çevgân" adlı eserinin sayfa kenarlarına yapılan ebrûlardır (Resim : 4) ¹⁶.

Tarihçe ile ilgili en önemli belgelerin üçüncüsü ise, M.Uğur Derman koleksiyonunda bulunan ve hafif ebrû üzerine ta'likle yazılı olan 962/1554 tarihli Mâlik - i Deylemî Hattı'dır (Resim : 5).

Ebrû hakkında bize bilgi veren en önemli eser "Tertûb-i Risâle-i Ebrû" dir (Resim : 6 - 7). 1608 yılında yazılmış olan bu eser, o tarihte ebrûya dâir bilinenlerin bir araya getirildiği küçük bir bilgi hazînesidir ¹⁷.

Bu konuda başka bir eser de "Mecmûa-i Âhar" dır. Ali Emîrî Kütüphanesi No:809 (Tarih) 'da bulunan bu eserde ebrû tarifleri hakkında bilgiler verilmekte ve kağıt koyarak fazlalıkların alınması tekniği bildirilmektedir ¹⁸.

EBRÛ MALZEMELERİ

Ebrû yapmak için aşağıdaki malzemeler gereklidir (Resim : 8).

1- Tekne : Daha çok 35 x 50 cm. ebadında ve 5-6 cm. derinliğinde, eskiden yekpâre ağaçtan oyularak yapılan, şimdilerde galvanizli sac, alüminyum ve paslanmaz çelik gibi metal'lerle yapılan teknenin uzun kenarına, kağıt teknedeki alınıırken kitreyi sıyrabilmek için metal bir çubuk kaynatılır.

2- Kitre : (Suyu yoğunlaştırıcı malzemeler) : Bunların görevi, suyun yoğunluğunu artırıp, boyaların suyun dibine çökmesini önlemektir. En çok kullanılan ve kolay bulunamı **kitre**'dir. Kitre, daha çok dağlık bölgelerde bulunan ve geven (keven) dikenini denilen bir bitkinin (Resim:9) kökü'nün sökülmeden gövdesinin biraz derince çizilmesi neticesi buradan sızan sıvı maddenin havayla temâsıyla katılaşmasından elde edilen ve hafif türde bir yapıştırıcı olan maddedir. Daha çok iç

¹⁵ "En Eski Ebrûlardan", s.10.

¹⁶ Eser, Topkapı Sarayı Müzesi, Hazine 845'te kayıtlıdır.

¹⁷ M.Uğur Derman, A.g.e., s.26.

¹⁸ Nusret Hepgül, Ebrû İçin Müsvedde Hâlinde Bibliyografya, Kızıltoprak, 1985, s.13 ; M.Uğur Derman, A.g.e., s.29.

Anadolu Bölgesi'nden olanları makbûldür. Kitre dışında, sâlep, hilbe tohumu, keten tohumu ve Carrageen Yosunu da kullanılabilir. Ebrûda

3- Su : Ebrû malzemeleri arasında sayılması pek âdetten değilse de önemi sebebi ile alınmıştır. Çok kireçli su, kitreyi çabuk bozduğu için, mümkün olduğu kadar az kireçli veya kireçsiz su tercih edilmelidir¹⁹. Eski'den yağmur suyu kullanılmıştır.

4- Boya : Klâsik ebrû'da toprak ve bitki gibi tabîî boyalar kullanılmaktadır. Sentetik, anilinli ve akrilik boyalar kullanılmaz. Ebrûda kullanılan boyalar suda erimemelidirler. Kullanılan renkler, siyah, oksit kırmızı, oksit sarı, lahor mavisi ve çivit mavisi'dir. Diğer renkler bunlardan elde edilir. Boyalar iyice ezilir ve anakap denilen kavanozlara konular, içine biraz öd konup dinlenmeye bırakılır.

5- Öd : Safra asidi ve yağ ihtivâ eden öd, satıh tansiyonu (yüzey gerilimi) sağlar, boyaları açtırıp, onların dibe çökmesini önler. Sığır, koyun ve kalkanbalığı ödü kullanılır. En çok kullanılan sığır ödü'dür. Kalkanbalığı ödü ise daha çok kumlu ebrû yapmakta kullanılır. Öd'ün çabuk bozulmaması için benmari usûlüyle kaynatılır. Eskiden, öd bir şişeye konulup el tahammül edecek kadar sıcaklıktaki at gübresi içine konulup, bir gece bekletilmiştir²⁰.

6- Fırça : Ebrû'da kullanılan fırçalar özel olarak yapılırlar. Bu fırçalar at kuyruğu kılından olmalıdır. En kalitelişi yaşlı ve siyah atın kuyruğundan olanıdır. Her ebrûzen kendi fırçasını kendi yapar. Fırça sapı için gül dalı tercih edilmektedir.

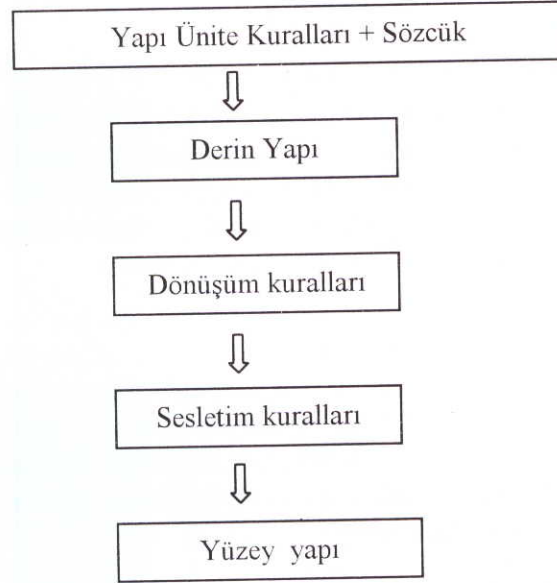
7- Kağıt : Mümkün olduğu kadar asitsiz kağıtlar kullanılır. Normal olarak 60 - 80 gr./m2 kağıtlar kullanılmaktadır. Ancak özel maksatla yapılacak ebrûlar için daha kalın olanlar tercih edilmektedir. Kağıt tekmeden yarımşar santim kısa olursa daha rahat kullanılacaktır.

8-Dest-i Seng : El taşı demek olan dest - i seng, boya ezmekte kullanılan mermer veya camdan yapılan ağırca bir âlettir. Boyanın altına da Dest - i seng ' imizin aynı cinsinden bir dest - i seng altlığı konur. Yanlışlıkla **destezenk** denilmektedir.

19 Kendinden ebrû dersleri almakta olduğum, Sayın Hocam T. Alparslan Babaoğlu'nun ebrû sohbetinden.

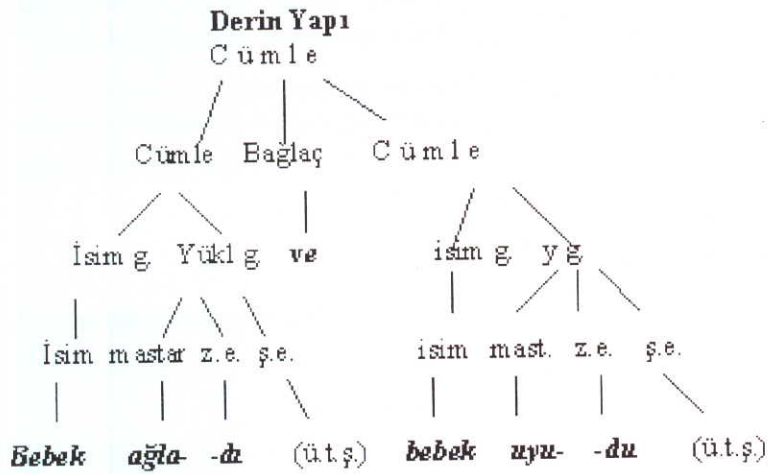
²⁰ M.Uğur Derman, A.g.e., s.27.

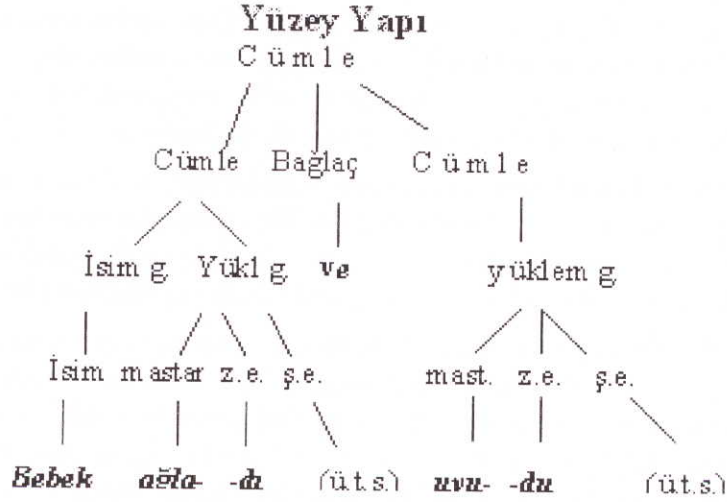
yüzey yapıyı üretebilmek için, iki yada daha fazla derin yapıyı birleştirebilir. Çocuk, herhangi bir tümce/cümleyi üretirken, derin yapıdan yüzey yapıya çıkan sözcük/cümlenin geçirmiş olduğu süreçleri, bir şekilde, şu aşağıdaki biçimde verebiliriz.

Bu kuralların uygulanmasını daha iyi anlamak için aşağıdaki örnekleri gözden geçirmek faydalı olacaktır.

Örnek: *Bebek ağladı ve uyudu.*

4.0. DÜD'in çocuğun ana/yabancı dil gelişimindeki fonksiyonu

Ruhbilimciler, çocuğun dil gelişimini, dil öncesi ve dilsel evre olarak iki safhada ele almışlardır (Onur, 1996). Piaget'in sınıflandırmasına göre, duyu-motor döneminde (0-2 yaş) dil öncesi evrede olan çocuk, daha çok dil-edim mekanizması (LAD Box) vasıtasıyla, sözcük ve cümleleri yerleştirme (accomodation) ve özümlemeyle (assimilation) meşguldür. Bu evrede, pasif gibi görünmesine rağmen, çocuk, dilin yapısını, sözdizimini, anlamını, fonolojisini, işlemek ve sindirmek için yoğun bir çaba harcamaktadır.

İşlem öncesi (2-6 yaş) dönemdeki bir çocuk ise, kademeli olarak önce sözcükleri, daha sonra basit kelime gruplarını, üretmeye başlar. Bu aşamadaki bir çocuk dilsel evrededir ve anadilini üretmeye yoğunlaşmaktadır. Çocuk, bu evrede, *anne*, *baba* gibi tek sözcükleri, *anne süt*, *baba bak*, gibi isim grubu ve yüklem grubunu, daha sonra, *aldı*, *yedi*, *ver*, gibi telgraf cümlelerini ve normal olarak 3 yaşını geçtikten sonra, tam cümle kurmaya başlar. İşlem öncesi süreci içerisindeki çocuğun, sözcük/cümle bazında, bazı hatalar yapması kaçınılmazdır. Çocuğun anlam ve söz dizimi açısından yaptığı hatalar, ebeveyn ve çevre tarafından sürekli olarak düzeltilir. Bu evredeki çocuk, fonoloji, morfoloji, sözdizimi, sentaks açılarından sürekli yapılandırılarak, sınırlı kelimelerle, sınırsız cümle kurması için desteklenir.

10- Yazılı Ebrû : Yazı ile ebrûnun aynı kağıt üzerinde bulunmasından meydana gelen ebrû çeşididir. Türk ebrûsu'nun önemli isimlerinden **Necmeddin Okyay** tarafından ilk defa yapılmış olup²⁵, yazı kısımları önceden arap zamkı ile kağıda yazılır, sonra ebrû atılıp kağıda alınır. Suyla temas eden arap zamkı erir ve zemin kağıt renginde kalır .

11- Akkâseli Ebrû : Bir ebrûnun, kağıdın yazı yazılacak kısmının ayrı, etrafının ayrı renkte boyalar atılarak elde edilmesine denir (Resim : 21). Akkâseli ebrû, kapatma veya maskeleyme tekniği ile yapılabildiği gibi, yazılı ebrûya benzer şekilde arap zamkı ile de yapılabilmektedir.

12- Çiçekli Ebrû : Hafif bir battal zemin üzerine sap ve çiçek için ayrı renklerde boyaların damlatılıp, ince biz'ler yardımıyla şekillendirilmesi sonucunda ortaya çıkan ebrû çeşididir. Hatîb ebrûsuyla serüvenine başlayan çiçekli ebrû, 1918 yılında Necmeddin Okyay tarafından bugünkü şekline kavuşturulmuştur. Bunun içindir ki, çiçekli ebrû'ya, " **Necmeddin Ebrûsu** " adı verilmiştir. Necmeddin Hoca ; lâle, karanfil, hercâi menekşe, gelincik, goncagül, kasımpatı, sümbul gibi çiçekleri yapmış, talebesi Mustafa Düzgünman ise buna papatyayı ilave etmiştir (Resim :22)²⁶. Çiçekli ebrûların çok daha küçük boyda ve hüsn-i hat aralarındaki boşluklar için yapılanlarına ise **koltuk ebrûsu** denilmektedir.

13- Kumlu Ebrû : Boyalar atıldığı zaman, boyaların kum taneleri gibi şekil almasıyla elde edilen ebrû çeşididir. Bu kum gibi noktalar irileşip (V) şeklini alırsa buna da **kılçıklı ebrû** denilmektedir. Eskiden, iyice kirlenen tekne üzerinde, biraz da tesadüfen yapılabilen²⁷ kumlu ebrû, bugün değişik yollarla yapılabilmektedir. Ancak, işin sırrı, bugün için gizlenmektedir (Resim : 23).

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE EBRÛ USTALARI :

Daha önce bahsettiğimiz 1519, 1539 – 1540, 1554 tarihli ebrûlarda usta imzası bulunmadığı için, maalesef bunları zikredemiyoruz.

Ebrû konusunda en önemli bilgiler edindiğimiz ilk kaynak olan **Tertûb-i Risâle-i Ebrû**, 1608 yılında yazılmıştır.

²⁵ M.Uğur Derman, A.g.e., s. 21.

²⁶ M.Uğur Derman, A.g.e., s.19.

²⁷ M.Uğur Derman, A.g.e., s.15.

ŞEBEK MEHMED EFENDİ :

“ Tertîb – i Risâle – i Ebrî ”de, Şebek Mehmed Efendi'den “rahimehu'llah = Allah rahmet eylesin ” diye bahsedilmektedir. Bu belgeye göre, Şebek Mehmed Efendi 1608'den önce ölmüş olmalıdır²⁸. Bu haliyle de Şebek, tesbit edilebilmiş en eski ebrû ustasıdır. Ancak, acaba “ Tertîb–i Risâle–i Ebrî ” yazılmadan kaç yıl önce ölmüştü ? İşte, Işık Yazan, Kemal Elker'den aldığı bir belge ile bu soruya biraz cevap verebilmektedir²⁹. Fuzûlî'nin “ **Hadîkatü's – Süedâ** ” isimli eserinin yazma kopyasının baş sayfasında “ **Mâ Şebek Mehmed Ebrîsi** ” ibâresi okunmaktadır. Buradan “ Şebek ” lakaplı zâtın adının “Mehmed” olduğunu da öğreniyoruz. Kitabın son sayfasında da ketebe kaydı olarak H.1004 tarihini görmekteyiz ki, bu 1595 yılı demektir. Burada Tertîb–i Risâle–i Ebrî'de olduğu gibi “ Allah rahmet eylesin ” denilmediğine göre, o tarihte hayatta olmalıdır. Öyle olunca vefâtı 1595 ile 1608 tarihleri arasında olacaktır. Şebek Mehmed Efendi'nin bu eserde 3 hafif ebrûsu bulunmaktadır. (Resim : 24) Tertîb–i Risâle–i Ebrî 'de, ayrıca bir “ Nüşa – i Şebek ” ifâdesi, geçmekteyse de şu ana kadar öyle bir nüshaya rastlayamamaktayız.

2- HATÎB MEHMED EFENDİ :³⁰

Ayasofya Câmii'nin hatîb'i olduğu için **Hatîb** diye anılan Mehmed Efendi'nin doğum tarihi bilinmemektedir. Ölüm tarihi ise 1773'tür. Kendi adıyla anılan hatîb ebrûsu bahsinde de belirtildiği gibi, o zaman için çok mühim bir yenilik, hattâ ihtilâl olarak değerlendirilebilecek olan “ müdâhaleli ebrû ” yu icâd etmiş ve bu ilerinin çiçekli ebrûsu'nun prototipi olarak kabul edilmiştir. Hatîb Mehmed Efendi'nin kendi yaptığı hatîblerin, sonra yapılan hatîblerle karışmaması için “ Hatîb'in Ebrûsu ” tâbiri kullanılmaktadır. (Resim : 25) 'te Hatîb'in yıldızlı bir hatîbini görmekteyiz.

²⁸ M.Uğur Derman A.g.e., s. 29.

²⁹ Işık Yazan, “ Ebrû Sanatı ”, Antika, S.14, İstanbul, 1986, s.42.

³⁰ Geçmiş ebrû ustaları ile ilgili en önemli bilgileri M.Uğur Derman'ın adı geçen eserinden öğrenmekteyiz

3- ŞEYH SÂDİK EFENDİ :

Ebrûculuğu, Buhâra`da iken öğrenen ve Üsküdar Özbekler Tekkesi şeyhi olduğu için böyle anılan ve iki oğluna (Edhem – Nâfîz) da öğreten Şeyh Sâdik Efendi 1846 yılında vefât etmiştir.

4- HEZÂRFEN İBRAHİM EDHEM EFENDİ :

19. yüzyılın ebrûcuları arasında en çok bilineni, İbrahim Edhem Efendi (D.1829)`dir. Şeyh Sâdik Efendi`nin oğludur ve o da aynı Tekke`de şeyhlik yapmıştır. İbrahim Edhem Efendi`ye ebrû dışında pek çok san`atla meşgul olduğu için **Hezârfen** denilmektedir. Mahlâsı “**Kâmî**” olan Edhem Efendi 1904`te vefât etmiştir. Çok güzel ebrûları vardır (Resim : 26).

5- NÂFİZ EFENDİ :

Hezârfen Edhem Efendi`nin kardeşidir (19 yy.). Ebrûculuğu babası Şeyh Sâdik Efendi`den öğrenmişse de elimizde eseri yoktur.

6- SÂMÎ EFENDİ :

Hezârfen Edhem Efendi`nin yakın arkadaşı olan Sâmi Efendi (1838- 1912), aynı zamanda meşhur bir hattat`tır. Ebrû`yu Edhem Efendi`den öğrenmiştir. Murakka` kenarlarında yapılmış ebrûları vardır.

7- AZİZ EFENDİ :

Aynı zamanda hattat olan bu zât da (1871 – 1934), ebrûyu Edhem Efendi`den meşketmiştir.

8- NECMEDDİN OKYAY :

Şeyh İbrahim Edhem Efendi gibi hezârfen olan Hâfız Necmeddin Okyay (1883 – 1976) ebrûyu günümüze taşıyan gerçek bir kahramandır. Ebrû yanında, mürekkepçilik, âharcılık, okçuluk, gülcülük, cildecilik ve hattatlık da yapan Necmeddin Hoca, ebrûyu Şeyh Edhem Efendi`den öğrenmiştir. Üstad Necmeddin Okyay, Hatîb Mehmed Efendi ile başlayan çiçekli ebrûyu geliştirdiği ve çiçeği bugünkü durumuna getirdiği için ebrûculuk açısından çok önemli bir şahsiyettir (Resim : 27).

9- BEKİR EFENDİ :

Hayatı hakkında pek fazla bir şey bilmediğimiz Bekir Efendi`nin hocası da belli değildir. Yirminci asır başlarında Bâyezid`deki Kağıtçılar

Çarşısı'nda yapıp sattığı battal ebrûları ile tanınmaktadır. Hatîb ebrûsu da yapmıştır (Resim : 28).

10- SÂMÎ OKYAY :

Necmeddin Hoca'nın oğlu olan Sâmi Bey (1910 – 1933), bu san'atı babasından öğrenerek çığır açacak eserler vermiştir (Resim : 29).

11- SÂCİD OKYAY :

Necmeddin Okyay'ın küçük oğlu olan Sâcid Bey (1915-1999) de İstanbul Güzel San'atlar Akademisi'nde Ebrû ve Cild hocası olarak görev yapmış ve 1973'te oradan emekli olmuştur.

12- MUSTAFA DÜZGÜNMAN :

Ebrûculuğu, Necmeddin Okyay 'dan alıp, asrımızda devam ettiren ve Türk Ebrûculuğu'nun bugüne gelmesinde en önemli payı olan kişi Mustafa Düzgünman (1920 – 1990) dir. O, dayısı (Necmeddin Hoca)ndan öğrendiği ebrûculuğu 1941 yılından bu yana gerçek mânasında devam ettiren yegâne san'atkârdır. Ebrû'ya dâir, destan tarzında bir de “Ebrûnâme” yazmıştır.

Mustafa Düzgünman'a, çok sayıda talebe, ebrû öğrenmek için devam etmiştir. Ama bunlar içerisinde ebrûya devam edip, icâzet alan ve klâsik yol'dan hiç ayrılmayanlar (Hocam) T.Alparslan Babaoğlu ve M.Fuad Başar'dır.

Günümüzdeki ebrûculardan ; makalemizin sınırlarını aşacağı için sadece isimleri zikredilmekle yetinilecektir :

Niyazi Sayın, T.Alparslan Babaoğlu, Fuad Başar, Timuçin Tanarşlan, Ahmet Çoktan, Nusret Hepgül, M.Sadreddin Özçimi, Hikmet Barutçugil, Sabri Mandıracı, Feridun Özgören, Salih Elhan, Nedim Sönmez, Nur Taviloğlu, Nail Kesova, Ülker Akçalı, Meliha Erdoğan, Uğur Göktaş, Taşkın Savaş.

TÜRK EBRÛSU'NUN BUGÜNKÜ DURUMU :

Son yüzyılda, siyâsî ve ekonomik sebeplerle duraklayan ve unutulma noktasına gelen bir çok klâsik san'atımız gibi ebrû da, son yirmi yılda önemli mesâfeler kat'etmiş bulunmaktadır. Eskiden, sadece İstanbul'da ve birkaç kişi ile yürütülmeye çalışılan ebrû, başta Necmeddin Okyay Hoca olmak üzere Mustafa Düzgünman, Niyazi Sayın gibi isimlerle, bir yandan öğrenciler yetiştirilirken, diğer yandan da

yurtdışında bu sanatımız tanıtılmaya çalışılmıştır. 1970'lerde yetişip az da olsa sergiler açmaya başlamışlar ve yurt içinde de ebrû tanınmaya başlanmıştır. 1980'ler ise ebrû için daha verimli bir 10 yıl olmuş ve T. Alparslan Babaoğlu, Fuad Başar, Timuçin Tanarlan, Hikmet Barutçugil, Ahmet Çoktan, Nusret Hepgül, Feridun Özgören, Nedim Sönmez ve Uğur Göktaş bu dönemde yetişmişlerdir. Bu dönemde sergi ve tanıtım faaliyetleri daha da hızlanmış ve ebrûya olan ilgi daha yoğunlaşmıştır. Bu yıllarda ebrûda yenilik arayışları da başlamıştır. 1990'lı yıllar, artık, ebrû'ya rağbetin iyice arttığı dönem olmasına paralel olarak, ebrû eğitiminin de İstanbul dışına taşıdığı yıllar olmuştur. 1990'ların sonlarında bilebildiğimiz kadarıyla Ankara, Konya, İzmir, Bursa, Kastamonu gibi illerde de tekneler açılmaya başlanmıştır. Bu yıllarda da başta M.Sadreddin Özçimi olmak üzere Sabri Mandıracı, Nur Taviloğlu, Nail Kesova, Ülker Akçalı, Meliha Erdoğan, Peyami Gürel, ve Figen Yurtseven isimlerine rastlamaktayız.

Şu andaki ebrû uygulamalarını iki ana kategoriye ayırabiliriz :

1- Klâsik tarza bağlı **gelenekçiler**,

2- Ebrû'da yeni şeylerin yapılması gerektiğini söyleyip bunu uygulamaya çalışan **yenilikçiler**.

Bugün klâsik yolda çalışan ebrûcular, kadîm ebrû üstadlarından günümüze ebrû ile ilgili olarak gelen ; malzemesinden tekniğine, âdâbından kuralına kadar her şeyi aynen korumaya çalışmakta, esâsa dokunmadan ve çerçeveyi bozmadan yeni bir şeyler (o da ustasının izniyle) katmak çabasını göstermekteler. Çünkü, Avrupa ve Amerikalı ebrûcular, yıllardır ebrûyu araştırmışlar, uygulamışlar ve her şeyi hazır ve kolay hâle getirmişler, ama ; bizim klâsik tarz ebrûyu yapamamışlardır.

Yenilikçi ekol ise, klâsik ebrûnun gelişmesini neredeyse tamamladığını söyleyerek, ebrûda yeni denemelerin yapılması gerektiğine inanmaktadırlar. Bu anlayış içinde en öne çıkan tarz ise "**ebrû – resim**"lerdir.

Ebrû – resim konusunda, klâsik tarzın kuvvetli temsilcilerinden T.Alparslan Babaoğlu şöyle demektedir : " Resim, resimdir. Ebrûda ebrû olarak kalmalı. Kamyonla, **Formula** yarışına giremezsiniz. Ebrûyu gelişi güzel kullananların, Türk Ebrûsu'nun kimliğini, adım adım geçirdiği evrimi koruyamayacaklar diye korkuyorum. **Ebrûcu sayısı artıyor diye ben sevinmiyorum.** Yıllarca çalışmadan, Düzgünman'la kemâl

noktasına varan kuralları bilmeden, bu san'ata, moda tâbiriyle nasıl " yeni bir soluk getirilebilir? " ³¹.

Gelenekçi ebrûcuların Niyazi Sayın, yenilikçi'lerden bazılarını kastederek "... bunlar klâsik tarz bir battal ve taraklı ebrû yapsalar ya ? ³² diyerek, bu konudaki tenkidini dile getirirken, ebrûnun zor ve çetrefilli yollarını aşmanın kolay olmadığını ve yeni arayışların, bir bakıma kaçış anlamı taşıdığını da kastediyordu sanki.

Bu konuda bence yapılabilecek en önemli iş, klâsik çalışan ebrûcular ve tarz -ı kadîm'i bilen sayın M.Uğur Derman ve benzeri gibi entellektüellerin, klâsik ebrû hakkındaki bütün bilgilerini, yapılacak bir organize çerçevesinde aktarıp, bunlar toplandıktan sonra bir hey'et tarafından kontrol edilip,-varsa - tezatlarının giderilmesinden sonra bunların zaptedilip,kayda geçirilmesidir. Bundan sonra da, gerek devlet, gerekse ebrû gönüllüleri vâsıtasıyla ; yapılacak olan ebrû ders ve kursları'nın bu çerçevede titizlikle yürütülmesidir.

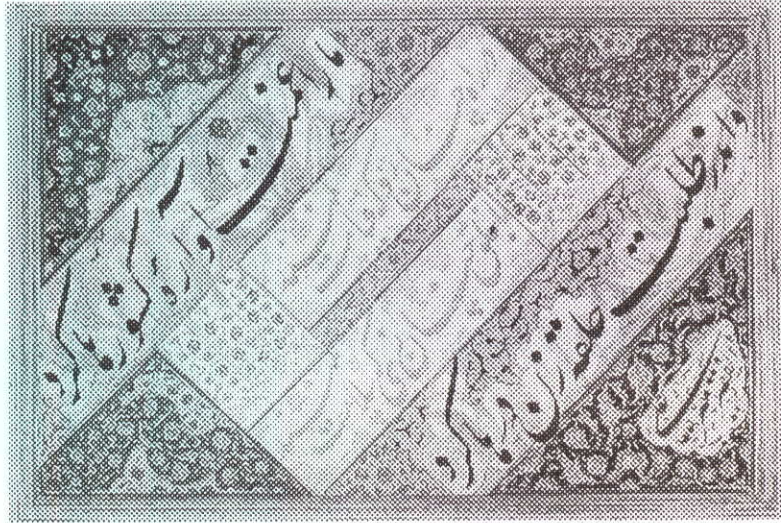
Bu arada, gerek devlet kurumları, gerekse yazılı ve görüntülü basın tarafından, bu san'atı tanıtıcı ve özendirici faâliyet ve yayınlar yapılmalıdır. Bunun sonucunda rağbet artacak, fazla talep seçmeyi, seçme ise seçkinliği doğuracak ve kuvvetli san'atkârlar yetişecektir.

³¹ Meltem Cansever " Geleneksel Ebrû San'atının Çağdaş Ustası Alparslan Babaoğlu : SON SÖZÜ TEKNE SÖYLER " Art - Dekor, S.Kasım 1996, İstanbul, 1996, s. 160 - 161.

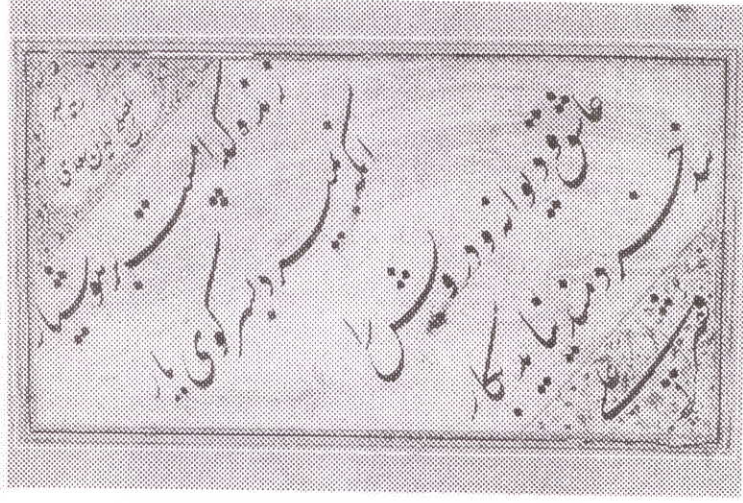
³² Ney ve ebrû üstâdı Niyazi Sayın'ı ; 2 Ocak 1998 tarihinde, Üsküdar'daki evinde, gene ney ve ebrû üstâdı olan M.Sadreddin Özçimi ile ziyaretimizdeki ebrû üzerine sohbetten...

Resim : 1
Suminagashi Örneği.

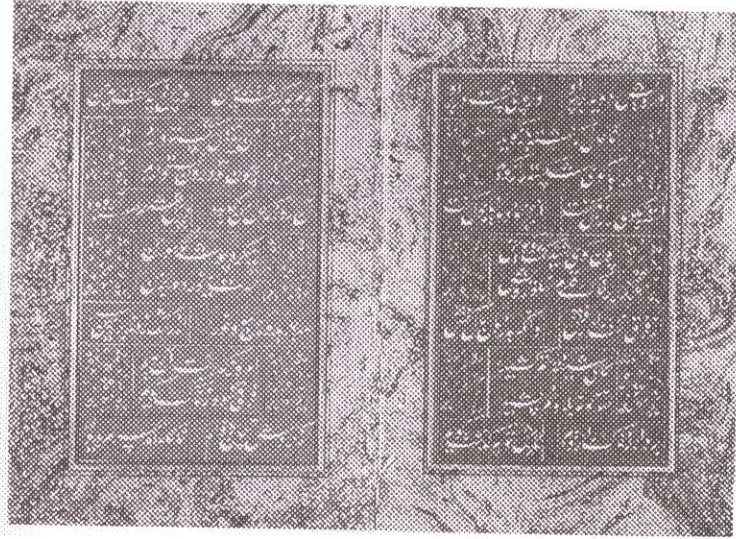

Resim :2
Mecmûatü'l-Acâib'te bulunan ebrû ve " El-Fakîr Mîr Ali " imzası.

Resim : 3

Aynı eserin başka bir yerindeki zeminde görülen ebrû ve “Fakîr Ali” imzası.

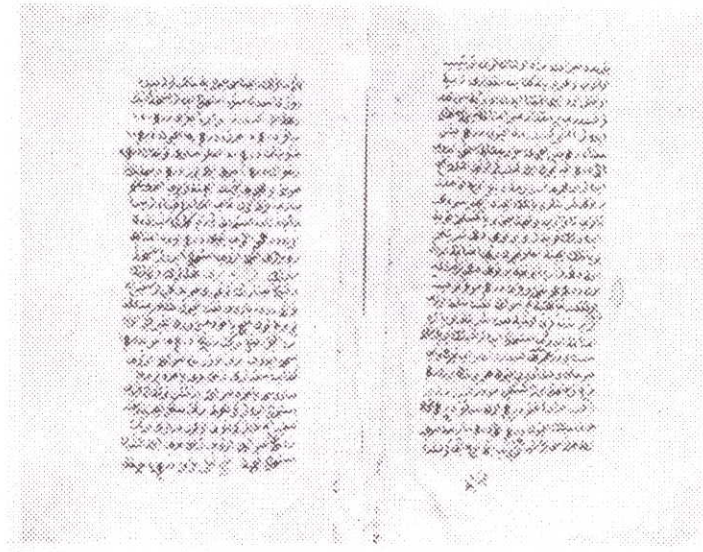
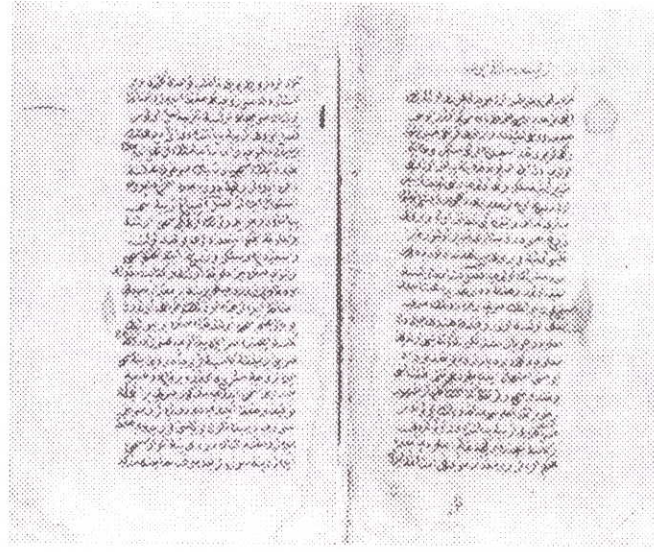
Resim : 4

Arifi`nin “ Gûy-i Çevgân ”ında yazı etrafındaki ebrûlar.

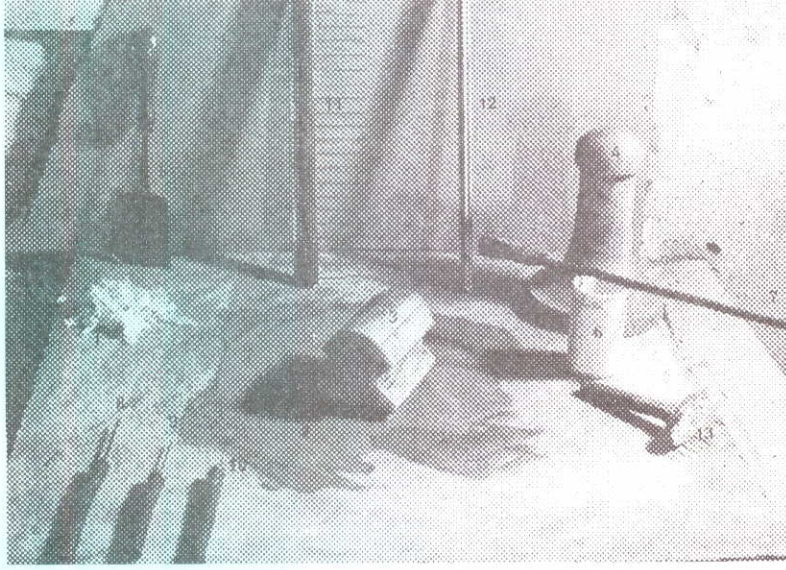
Resim : 5

Mâlik-i Deylemî'nin Ta'lik Kıt'ası zeminindeki hafif ebrû.

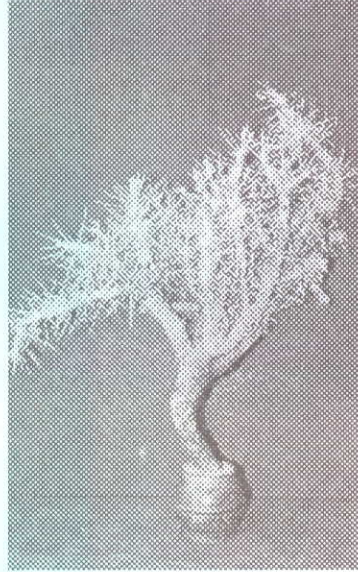
Resim : 6-7

“ Tertîb-i Risâle-i Ebrî ” nin aslı (M.Uğur Derman Koleksiyonu).

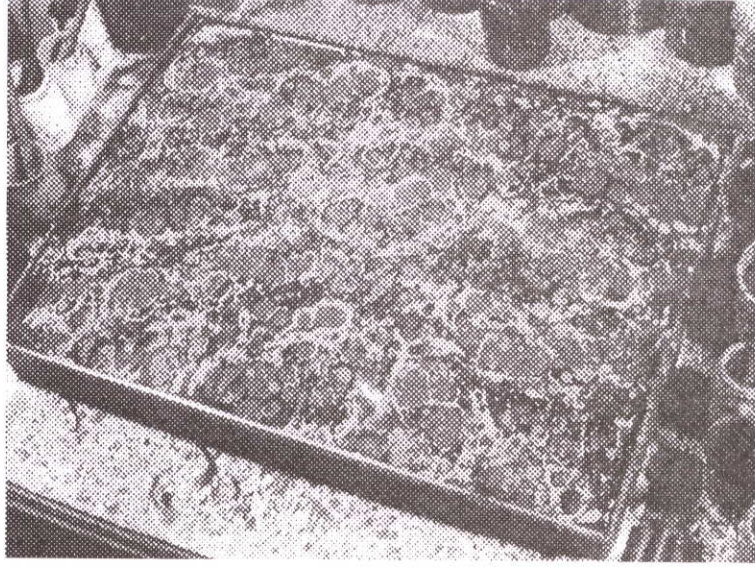
Resim: 8

Ebrû için kullanılan malzeme ve âletler.

Resim: 9

Kitrenin temin edildiği "Geven Dikeni".

Resim: 10

Son dönemin en önemli ebrûcusu Mustafa Düzgünman' ın Tarz-ı Kadîm Battal Ebrûsu.

Resim: 11

Çiçekli ebrûların zeminine atılan Battal Ebrû (Ahmet Saim Arıtan).

Resim 12

Ahmet Saim Arıtan'ın Gel-Git Ebrûsu.

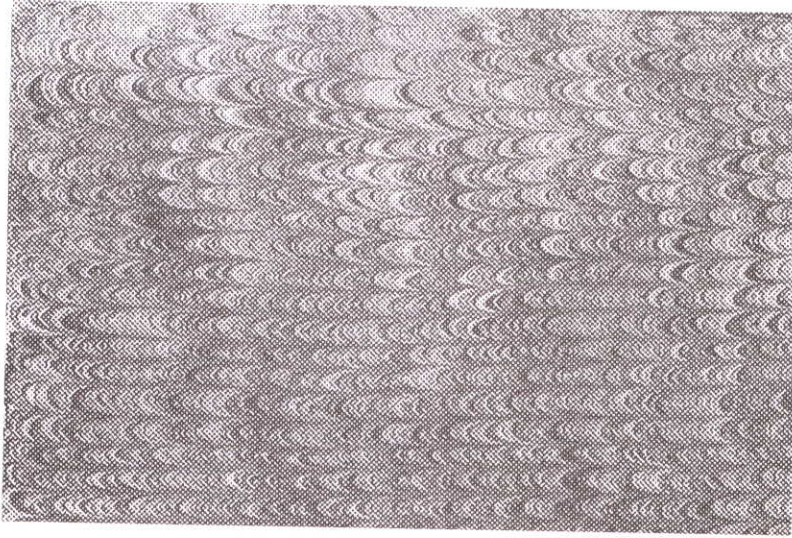
Resim 13

Hatîb Mehmet Efendi'nin Şal Ebrûsu.

Resim: 14

Bülbül Yuvası Ebrûsu (Ahmet Saim Arıtan).

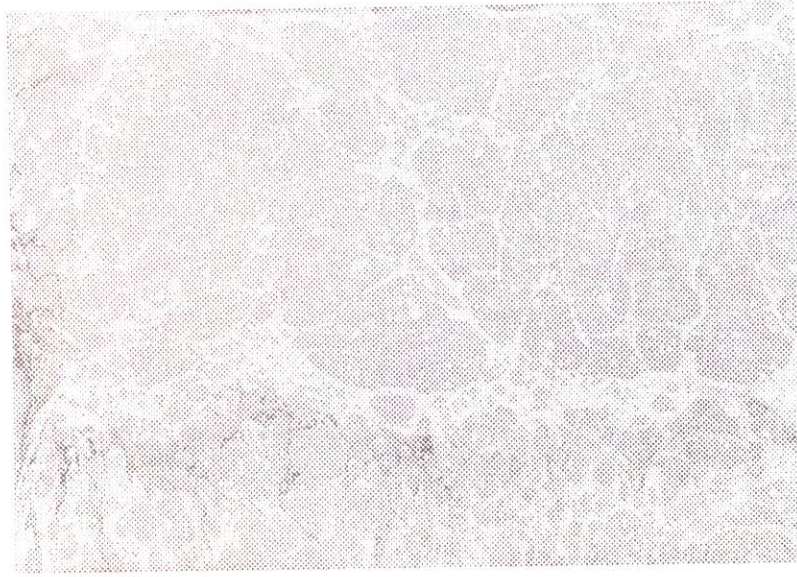
Resim: 15

Geniş tarakla ve tek yönlü gel-git yapılan Taraklı Ebrû (Ayşe Aslan).

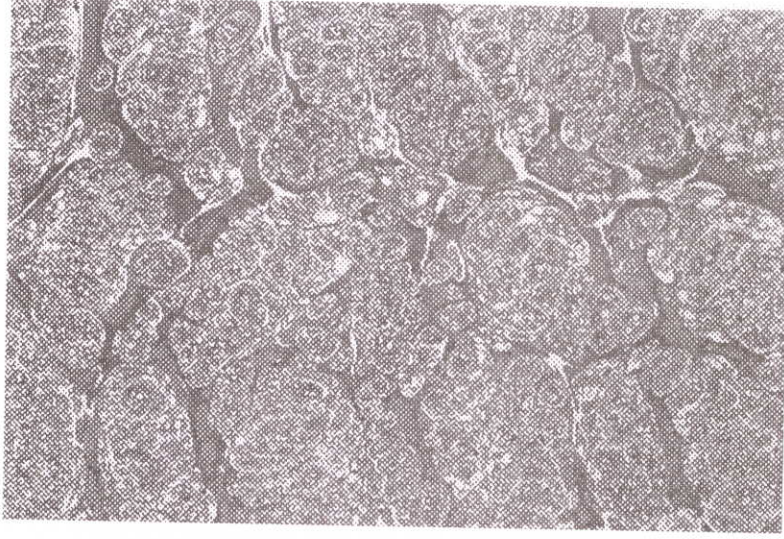
Resim: 16

Sık tarakla ve çift yönlü gel-git yapılan Taraklı Ebrû (Sadreddin Özçimi).

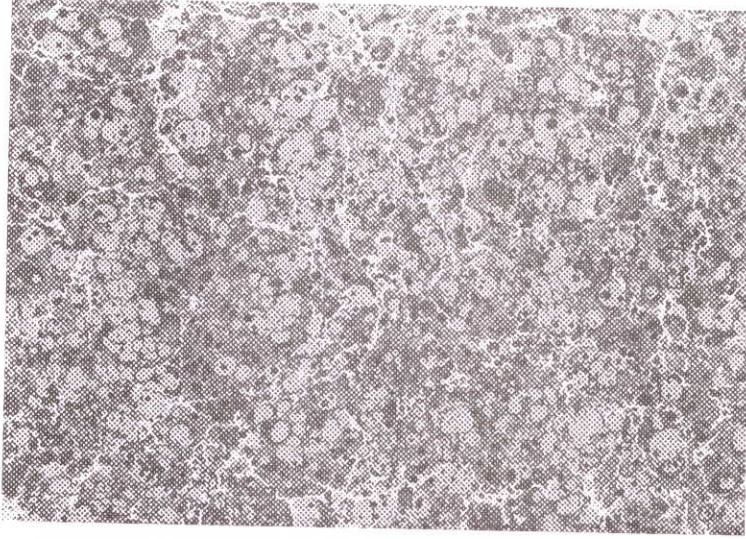

Resim: 17

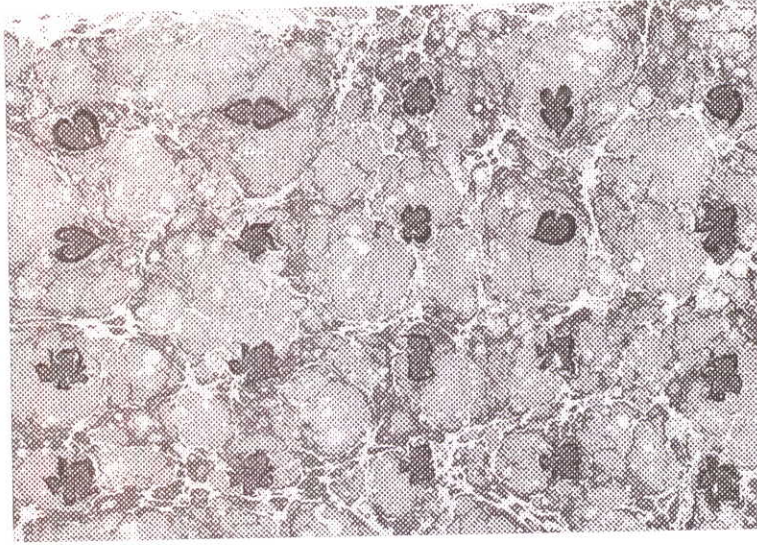
Hafif Ebrû (Ahmet Saim Arıtan).

Resim: 18
Neftli Ebrû (T.Alparslan Babaoğlu).

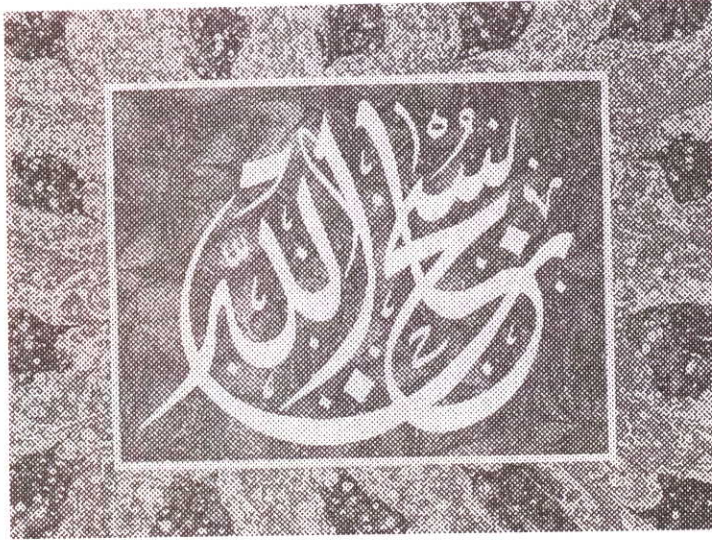

Resim: 19
Serpmeli Ebrû (Ahmet Saim Arıtan).

Resim: 20

Hatîb-i Mütenevvia (T. Alparslan Babaoğlu).

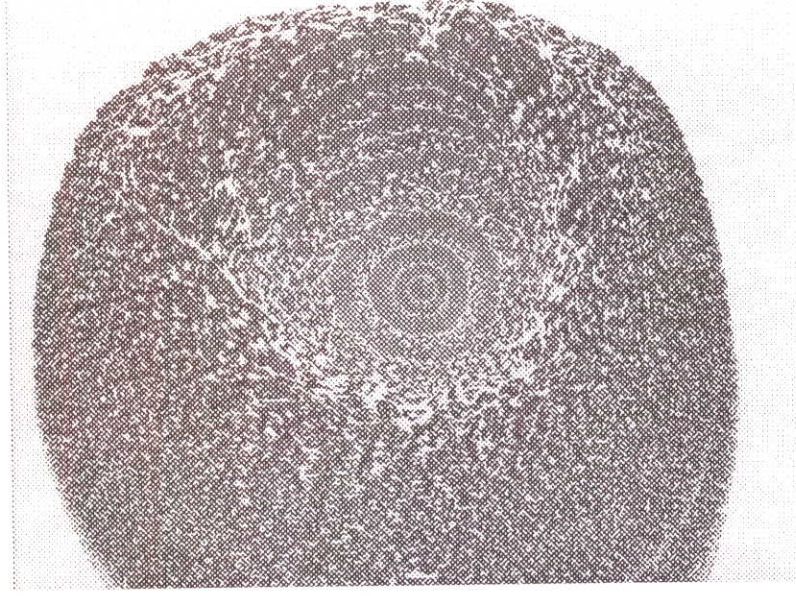
Resim: 21

Feridun Özgören'in yaptığı Akkâseli Ebrû.

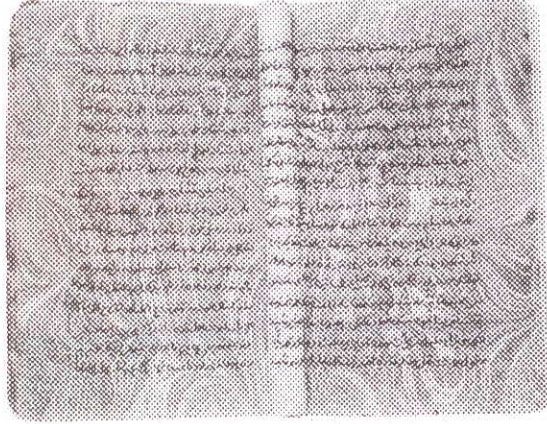
Resim: 22

Mustafa Düzgünman'a ait Çiçekli (Gelincik) Ebrû.

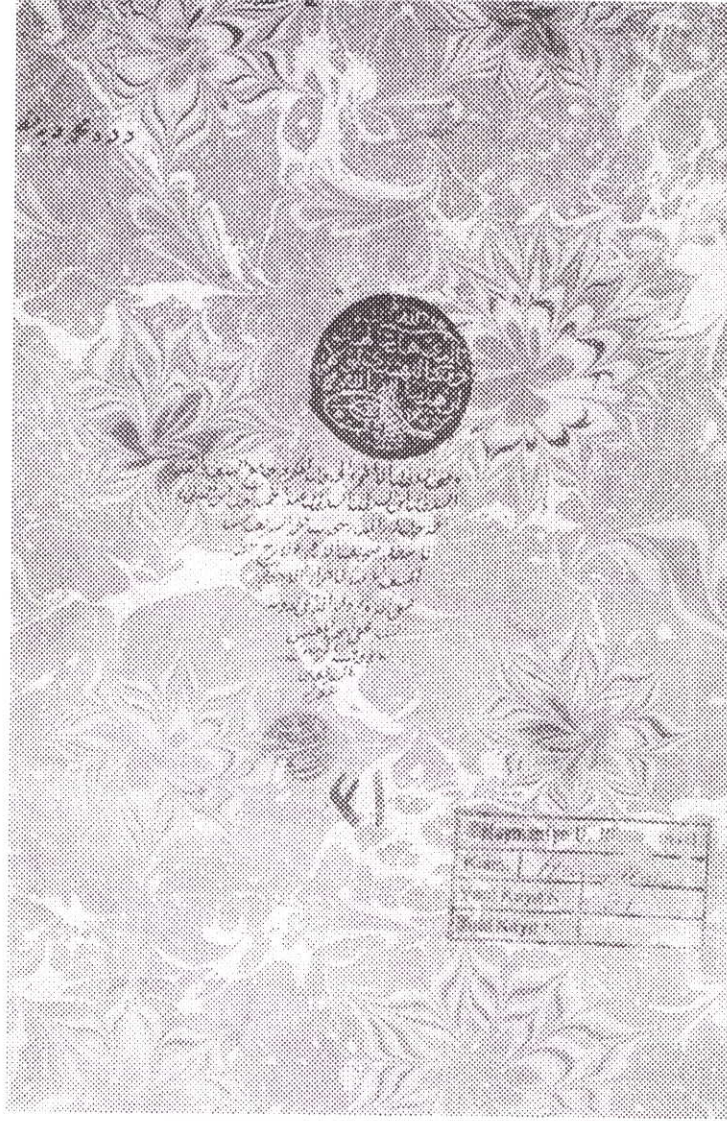
Resim: 23

Günümüzün icâzetli nâdir ebrûcularından M. Sadreddin Özçimi'nin Kumlu-Kılçıklı Ebrûsu.

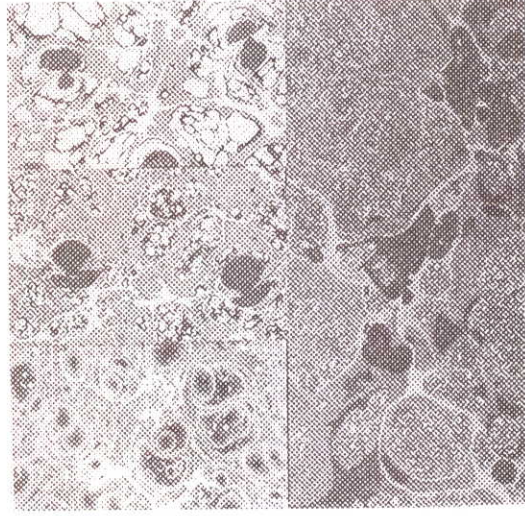
Resim: 24

Şebek Mehmed Efendi'nin ebrûlarının bulunduğu 1595 tarihli "Hadikatü's-Süedâ" isimli kitaptan (Işık Yazan Koleksiyonu).

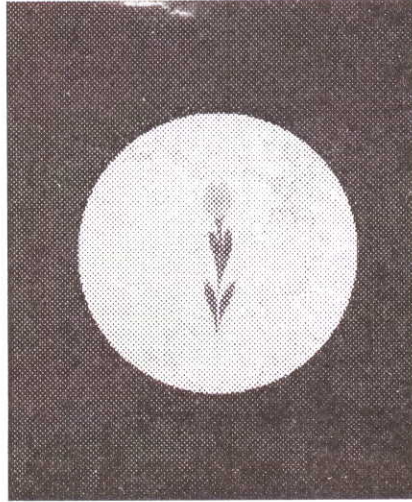
Resim: 25

Hatib Mehmed Efendi'nin Yıldızlı bir Hatib Ebrusu.

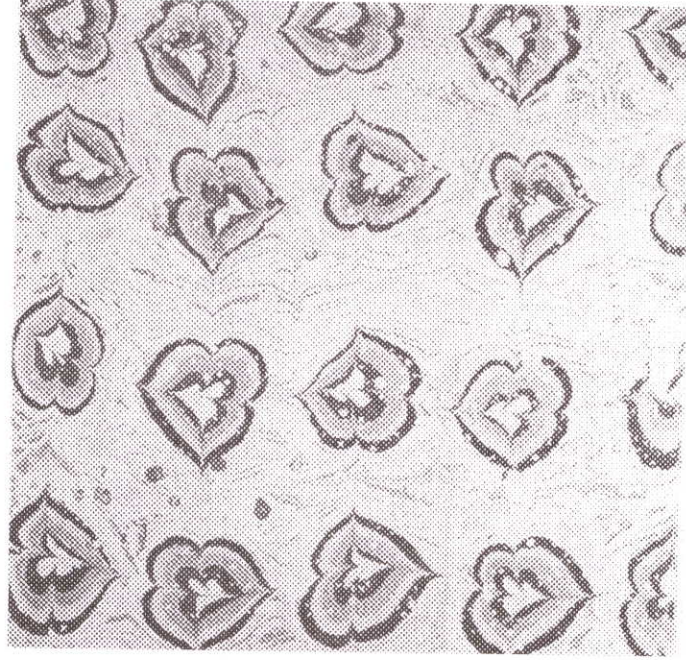
Resim: 26

Hazârfen İ. Edhem Efendi'nin Neftli Ebrûsu.

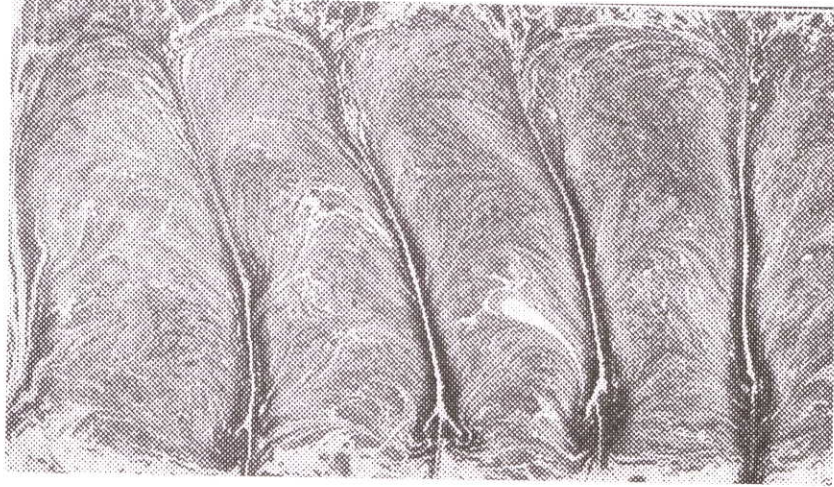
Resim: 27

Necmeddin Okyay Hoca'nın Çiçekli Ebrû (Lâle) denemelerinden.

Resim: 28

Bekir Efendi'ye ait Hatf Ebrûsu.

Resim: 29

Sami Okyay'ın değişik bir ebrû denemesi.